

Pesachim Sources 44

בעל המאור מסכת פסחים דף ד עמוד ב

תשעה צבורין של מצה ואחד של חמץ ואתא עכבר ושקל כו' סוגיא דשמעתא כר' זירא דאמר בלחם משיירא ובקבוע הוי כמחצה על מחצה וצריך בטול שהוא מן התורה אבל בדיקה אינו צריך דספיקא דרבנן הוא ולקולא ודלא כרבא דלטעמיה אפי' ביטול לא צריך לעולם דהוי ליה תרי ספיקי אימר הוה אימר לא הוה ואם תמצא לומר הוה אימר אכלתיה וכיון דסוגין כרבי זירא הלכתא כוותיה ויש מי שאומר מודה רבא בעכבר דודאי שיורי משייר.

חידושי הר"ן מסכת פסחים דף ט עמוד ב

תשעה ציבורין של מצה וא' של חמץ ואתא עכבר ושקל ולא ידעין אי חמץ שקל אי מצה שקל היינו תשע חנויות, איכא למידק טובא מאי קא מוכח מט' חנויות נהי דהתם ספיקו אסור היינו משום דכיון דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי הוה ליה ספיקא דאוריית' ולחומרא, אבל בדיקת חמץ דמדרבנן היא אית לן למיזל בספיקא לקולא כדמוכח בהדיא דאמרי' לקמן היינו שתי קופות דאזלינן לקולא אפי' בחד ספיקא ועוד דהכא ספק ספיקא הוה אימר מצה שקל אימא חמץ שקל ואת"ל חמץ אימ' אכלתיה והיכי מסקינן בהא דספיקא אסור וצריך בדיקה ובאינך גונא דמדמינן ליה לשתי קופות מסקינן דלא צריך בדיקה, ותרצו בזה דבהך גונא קמיייתא לא איירי לענין בדיקה אלא לענין לחם עצמו אם מותר אם לאו, ובס' המאור כתוב דבהאי גונא קמיייתא דתשעה ציבורין איירי לענין ביטול ובאינך גונא דשני ציבורין איירי לענין בדיקה, והני שנויי ודאי דחיקי נינהו דפשטה דסוגין משמע דכל הני גווי תלמודא בחדא מחתא מחתינהו דאי לא למה ליה לתלמודא למנקט גוונא אחרינא לפלוג בההוא גופיה בין ביטול לבדיקה, א"נ בין דינא (דבהמה) [דנהמא] גופיה לבדיקה, ואעפ"י שי"ל דמ"ה נאדי מגוונא לגוונא כי היכי דלשכח מתניית' דדמו להו ממש, אפ"ה לא מחוור ואין פשט הסוגיא מראה כך, ועוד ראיתי למפ' אחרים בפ"י של שמועה זו דברים שלא נתחוורו בעיני, והשמועה כלה צריכה באור מאי איכא בין גוונא לגוונא ואמאי לא מפשיט חד מחבריה.

ולפיכך אני אומר דשמעתין כלה סלקא ונחתא וממשכא בתר מאי דאסיקנא לעיל דאין חוששין שמ' גררה חולדה ומיהו אי חזינא חיישינן וצריך בדיקה, ונחת' למידק בכל חד מהני גווי אי מקריא חזינא או לא, ואמרי' דתשעה ציבורין של מצה וא' של חמץ ואתא עכבר ושקל ולא ידעי' אי חמץ שקל אי מצה שקל היינו ט' חנויות כלו' דהוי דיניה כאילו שקל ודאי חמץ, אי תימא אמאי והא ספק ספיקא הוא כדכתבינן לעיל, היינו טעמא לפי שהולכין אחר נפילת הספק וכיון שראינו לחם זו בשעה שפירש מן הציבורין ונסתפק לנו בו אם הוא חמץ או מצה ע"כ הרי נאסר לאוכלו דהוא ליה ספיקא דאורייתא, ובין שתאמר דמאי דאמרי' דספיקא דאורייתא לחומרא הוי מדאוריית' או מדרבנן מ"מ הרי נאסר לחם זה מדרבנן בודאי קודם כניסתו לבית, וכבר כתבנו למעלה דאפי' חמץ נוקשה דלא מיתסר אלא מדרבנן צריכה בדיקה ועוד שהדברים מראין דמאי דאמרינן דספיקא דאו' לחומרא הוי מדאורייתא היא, והכי מוכח בפ"ק דקדושין [לט. ע"ש בדברי רבינו] אלא שאין כאן מקום להאריך. הילכך כיון שידענו בודאי שחמץ אסור נכנס בבית צריך בדיקה, ומאי דמדמי לה לתשע חנויות היינו לומר דההיא נהמא מיתסר ולא אזלינן ביה בתר רובה, וכיון דמיתסר פשיטא ליה לתלמודא דצריך בדיקה, וא"נ דמדמי לה לתשע חנויות לומר שהולכין אחר נפילת הספק דאי זה דבר נפל, דאי לא מאי שנא בין לקח מאחת מהן דאמרינן דספקו אסור ובין נמצא שהולכין בו אחר הרוב, (א)[ה]רי אם לא (בדין) [נדון] אחר שעות נפילת הספק אפי' נמצא מן הקבוע ובתרוייהו איכא למימר כמחצה על מחצה דמי א"נ דמרובה אתא, אלא משום הכי מפלגי בינייהו לפי שהולכין אחר שעות נפילת הספק ורואין באי זה ענין נפל וכמו שנכתוב בסמוך בס"ד, אף כאן כיון שלא נפל הספק בענין בדיקת הבית אלא בגופו של לחם ונאסר מן הספק על כרחינן אף הבית צריך בדיקה דהא חזינא שנכנס שם נהמא דמיתסר באכילה, אבל גונא תנינא דשני ציבורין א' של מצה וא' של חמץ ושני בתים אחד בדוק וא' שאינו בדוק ושני עכברים א' שקל מצה וא' שקל חמץ ולא ידעי' אי להאי עייל ואי להאי עייל לא דמי לגוונא קמא, דהכא לא נפל הספק בלחם קודם שנכנס לבית כלל כדי שנאמר דודאי לחם שנאסר משום חמץ נכנס לשם ונצריכינא בדיקה, אלא לענין בדיקת הבית בלבד הוא שנפל הספק, ומ"ה כיון דבדיקת החמץ דרבנן הוא תלי' לקולא כי היכי דתלי' בשתי קופות

רמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ב הלכה י - יא

הלכה י

הניח תשעה צבורין ח של מצה ואחד של חמץ ובא עכבר ונטל ולא ידענו אם חמץ אם מצה נטל ונכנס לבית בדוק צריך לבדוק שכל הקבוע כמחצה על מחצה. +/השגת הראב"ד/ הניח תשעה ציבורין של מצה ואחד של חמץ ובא עכבר וכו' צריך לבדוק שכל קבוע כמחצה על מחצה. א"א לא מיחוורא הא מילתא אלא לענין בטול אבל לענין בדיקה ספיקא דרבנן הוא. +

הלכה יא

שני צבורין אחד של חמץ ואחד של מצה ושני ט בתים אחד בדוק ואחד שאינו בדוק ובאו שני עכברים זה נטל חמץ וזה נטל מצה ואין ידוע לאיזה בית נכנס זה שנטל החמץ, וכן שני בתים י בדוקין וצבור אחד של חמץ ובא עכבר ונטל ואין ידוע לאיזה בית נכנס, או שידע שנכנס לאחד מהן ונכנס אחריו כ ובדק ולא מצא כלום או שבדק ל ומצא ככר, או שהיו תשעה צבורין של מצה ואחד של חמץ מ ופירש ככר מהן ואין ידוע אם חמץ אם מצה ובא עכבר ונטל הככר שפירש ונכנס לבית בדוק בכל אלו אינו צריך לבדוק פעם שניה שאין כאן קבוע. +/השגת הראב"ד/ או שבדק ומצא ככר בכל אלה אינו צריך לבדוק פעם אחרת שאין כאן קבוע. א"א זה שבוש אלא קבוע ודאי הוא אלא שתולין לקולא דהוה ליה כספק ביאה לענין בדיקה ותולין זה בזה ויש לומר אף לענין ביטול דומיא דטומאה, ויש אומרים דלא אמרו תולין זה בזה לטומאה אלא לאוכלי טהרות וכן לענין בדיקה אבל לביטול אזלינן לחומרא ויש דברים שאפילו לדאורייתא אזלינן לקולא כגון בדק ולא מצא כרבנן דפליגי על ר"מ /פסחים/ (י) אי נמי בבדק ומצא כרשב"ג דפליגי אדרבי וכן הניח בזוית זו ומצא בזוית אחרת כרשב"ג לקולא דפליגי אדרבנן. +

כסף משנה הלכות חמץ ומצה פרק ב הלכה יא

או שהיו תשעה צבורין של מצה וכו'. הנוסחא האמיתית בספרי רבינו כך היא או שהיו תשעה צבורין של מצה ואחד של חמץ ופירש ככר מהם ואין ידוע אם חמץ או מצה ובא עכבר ונטל הככר שפירש ונכנס לבית בדוק בכל אלו אינו צריך לבדוק פעם שניה שאין כאן קבוע. ודין זה בגמרא (דף ט'): תשעה של צבורין של מצה ואחד של חמץ ופירש ואתא עכבר ושקל היינו סיפא דתנן תשע חנויות וכו' ובנמצא הלך אחר הרוב ופירש"י בשר הנמצא בקרקע בין החנויות הלך אחר הרוב דכל דפריש מרובא פריש דכיון דפריש אין כאן תורת קבוע ומה שכתב רבינו שאין כאן קבוע לא קאי אלא לזאת החלוקה דתשעה צבורין של מצה וכו' ופירש אחד מהן דאילו לחלוקות הראשונות מה שייך בהן קבוע או בלתי קבוע. ואף על פי שנדחק ה"ה לפרש בהן שאינן קבועים נוסחת ספרו הכריחתי שלא היה כתוב בזאת הבבא של אינו צריך לבדוק חלוקת תשעה צבורין של מצה ואחד של חמץ וכו' דדיינין ביה כל דפריש מרובא פריש וגם הראב"ד שהשיג ואמר קבוע ודאי הוא אלא שתולין להקל אילו היה נוסחתו כנוסחתנו לא היה משיג. או אפשר שאפילו לפי נוסחתנו היה סבור הראב"ד דשאין כאן קבוע קאי לכל החלוקות ורבינו לא כן דמה ולבו לא כן חשב ולא קאי אלא לכל דפריש מרובא פריש: